

El model lingüístic oral: el cas de Canal 9 o el nivell (lingüístic) desnivellat

Toni Mollà

- *L'oralitat "industrial" ens posa damunt de la taula problemes inèdits com ara la naturalitat, la versem-blança i la genuïnitat que l'escrit no s'havia plantejat. Encara no s'ha aconseguit el punt d'equilibri entre la correcció fonètica, la dicció i la interpretació. Es fa imprescindible la col·laboració entre professionals, autors i directores de doblatge a fi de perfeccionar la realització lingüística, l'adequació de veus i la qualitat interpretativa. I un model referencial d'acord amb la normativa vigent i la situació comunicativa concreta (el programa). Hi tenim una gran responsabilitat els professionals. Però, sobretot, els responsables de la gestió de la televisió pública dels valencians.*

Paraules clau

Estructura lingüística, principi de modelatge, model referencial, oralitat secundària, funcionalitat.

1. Consideracions preliminars

"La llengua la fa el poble, la fa l'escola, la fa el televisor, la fa el poeta, la fa el novel·lista, la fa el diari, i fins i tot la fan els lingüistes". Això ho va escriure Joan Fuster, amb més raó que un sant laic, ja fa unes quantes dècades. En cap altre àmbit d'ús lingüístic es fa més evident la sentència fusteriana que a la televisió, un mitjà que exigeix un(s) registre(s) lingüístic(s) basat(s) en les varietats pròpies del vernacle-col·loquial de l'àrea de cobertura del mitjà, però respectuoses alhora amb els usos estàndards i cultes de l'idioma. La televisió és, per definició, un mitjà de comunicació de masses. I els seus usos lingüístics han d'adequar-se, en primer lloc, a aquesta característica de màxima referència quantitativa.

L'estructura lingüística (interna) dels idiomes, com l'ús mateix, és *heterogènia* (diversa) i *dinàmica* (variable). L'edat dels interlocutors, l'ambient social en què viuen, l'ocupació, el sexe, la intencionalitat de la comunicació són factors que determinen, tant com la procedència geogràfica, la varietat lingüística que els usuaris fan servir. Ara bé: la variació i la diversitat lingüístiques als mitjans de masses han d'estar "sota control". El *principi del modelatge* implícit al mitjà així ho exigeix. Per això és tan important que la política lingüística dels mitjans de comunicació –la referida al seu *estatus* i també al mateix *corpus* lingüístic– es dissenye amb criteris estratègics que miren les necessitats comunicatives de tota la comunitat lingüística més enllà dels usos puntuals. La raó d'existir d'una varietat estàndard és precisament la intercomunicació entre tots els parlants de la comunitat lingüística, amb independència de la seua àrea lingüística (dialecte geogràfic), de la seua edat (dialecte històric), de la seua classe social o ocupació (dialecte social), etc. De fet, la varietat estàndard es pot definir com una varietat superadora de la diversitat: la varietat que pot

---

Toni Mollà

Llicenciat en Periodisme, doctor en Sociologia i expert en anàlisi de la programació a Radiotelevisió Valenciana (RTVV)

ser utilitzada per tothom (per tothom que la necessite), en el moment i el lloc adequat. Però els mitjans de masses són, per definició, el lloc de realització de la varietat (més comuna o llengua estàndard).

Per tal de complir el paper de varietat superadora de la diversitat, l'estàndard no solament ha de ser *conegut* (compartit) per tothom, sinó que ha de ser *acceptat* (sentit com a propi). La definició d'estandardització de Charles Ferguson així ho assenyalava: "l'acceptació d'una varietat lingüística per a tota la comunitat lingüística com a norma supradialectal".¹ Això dependrà, lògicament, del fet que compleixca un paper funcional en la comunitat de parlants, que serveixca per a *alguna cosa* a tothom. Ha de ser, per tant, una *llengua comuna utilitària*.² Per això solem repetir que el model lingüístic de la televisió ha de ser "correcte, segons la norma i adequat a cada situació".

2. Els inicis de Canal 9

Des dels inicis de les emissions de Canal 9, el 9 d'octubre de 1989, els professionals que hi treballàvem sempre vam tenir en compte que el(s) model(s) lingüístic(s) no havien de desdir tampoc la política escolar ni la tradició literària diguem-ne consolidada entre els valencians. Ben al contrari, l'havia de reforçar. D'ací que els responsables de redactar el llibre d'estil de Radiotelevisió Valenciana (RTVV)³ i de posar en marxa la Unitat d'Assessorament Lingüístic encarregada de vetlar per la política lingüística de l'empresa pública RTVV elaboràrem un(s) model(s) referencial(s) tant per a la producció pròpia, els programes informatius i el doblatge de producció aliena –amb una atenció especial als usos infantils i juvenils, ja que aquests segments de la població valenciana eren els únics que

havien gaudit d'un ensenyament formal de l'idioma del país. Calia, a més, una preparació professional no solament lingüística, perquè la indústria audiovisual autòctona naixia en paral·lel a la televisió autonòmica. Els professionals valencians del sector eren pocs i, com és natural, formats exclusivament en la producció i/o el doblatge de productes audiovisuals en castellà. Un avantatge de què va disposar TV3 en els seus inicis, per exemple, va ser el gran nombre d'actors catalanoparlants que havien fet regularment doblatge al castellà. De fet, ben sovint el doblador al castellà i al català de determinats actors del cinema nord-americà, posem per cas, ha estat el mateix, cosa que n'ha afavorit fora mida la identificació i l'acceptació per part de l'espectador. No era el cas de la televisió valenciana que, ben mirat, ens havíem d'inventar pràcticament del no-res en aquells inicis de la darrereria de la dècada dels anys vuitanta del segle passat, tan esperançadors, des de diverses perspectives.

El planter del sector teatral valencià també ajudava, però més aviat poc, per la seua poca consistència professional i pel tipus de teatre –normalment, independent, molt centrat en alguns gèneres concrets i per l'absència de determinades franges d'edat. També la ràdio en valencià en què havien treballat alguns periodistes voluntaristes i determinats actors podia fer de banc de proves per a la televisió naixent. Per motius diversos, el primer equip directiu de l'ens públic RTVV, encapçalat pel director general de la RTVV, no va tenir mai en compte aquells professionals. El cas més escandalós d'aquell bandejament va ser el de Toni Mestre, degà del periodisme en valencià des de l'emissora de Ràdio Nacional a València, amb qui la direcció general de RTVV no va comptar mai. En qualsevol cas, el País Valencià disposava llavors d'un raquític banc de veus quant a edats, entonacions o timbres que permetera la confecció d'equips o repartiments adequats a les amplíssimes ne-

1 FERGUSON, C. (1968) "Language Development". A: FISHMAN, J. A.; FERGUSON, CH; DAS GUPTA, J. *Language problems of developing nations*, Nova York: Wiley, 521 p.

2 LÓPEZ DEL CASTILLO, LL. (1976) *Llengua estàndard i nivells de llenguatge*. Barcelona: Ed. Laia.

3 Jo mateix vaig ser el responsable de la primera redacció del treball *El(s) model(s) lingüístic(s) de RTVV*, que va servir de referència lingüística per a la posada en marxa de la política lingüística de RTVV i els mitjans de comunicació que en depenen. Aquest treball, que només va tenir una versió multicopiada, seria finalment publicat en versió comercial a MOLLÀ, T. (1992) *La llengua dels mitjans de comunicació*. Alzira: Ed. Bromera.

cessitats de la producció pròpia (reportatges, ficció, etc.) audiovisual i al doblatge que exigia la nova televisió. La falta de directors de doblatge també es deixava notar en aquells inicis, una professió que també vam haver d'inventar entre tots una mica del no-res.

En aquell context tan germinal com incert, la tasca teòrica de Rodolf Sirera i d'un esforçat, però minoritari, equip de professionals de la sonorització i el doblatge foren més que remarcables. Sense la seua implicació professional i el seu compromís amb la normalització lingüística no hauria estat possible iniciar aquella formidable aventura que, desgraciadament, s'ha quedat a mig camí. Noms com ara Vicent Orenge (Estudis Somàgic), Lluís Miquel (Estudis Tabalet), Paco Cano (Estudis TCR-27), Miquel Gil (AC Estudis) o Manuel Miralles (Estudi de Música), entre altres, van dedicar els seus millors esforços a una tasca tan ingent i engrescadora com frustrant des de diversos punts de vista. Finalment, la falta de traductors –i ajustadors de guions sobre pantalla– amb coneixement de les llengües corresponents, a més dels registres propis de l'audiovisual, ens feia treballar en unes condicions realment difícils. La (re)creació d'un nivell de llengua referencial per a les emissions televisives i les seues concrecions col·loquials segons els paràmetres sociolingüístics que exigeixen els diversos formats i gèneres de la televisió exigia un reciclatge urgent de molts assessors lingüístics també amb una preparació diguem-ne poc industrial, només per entendre'ns. En aquest context, va ser decisiva la tasca de Heike van Lawik i de Marisa Bolta, encarregades de la correcció i l'adequació de centenars de guions cinematogràfics destinats al doblatge de pel·lícules i sèries televisives. Com també la de Salvador Jáfer, Juli Ortells o Ximo Naval en l'assessorament de la locució i l'enregistrament en sala de les primeres pel·lícules i en la preparació dels primers programes de producció pròpia de Canal 9.

Com a anècdota, convé ressenyar que la pel·lícula *Casablanca*, que va inaugurar les emissions de Canal 9 el dia 9 d'octubre de 1989, amb traducció de Marisa Bolta, va estar doblada als estudis Sonoblok de la ciutat de Barcelona, amb un càsting d'actors catalans i l'assessorament en sala de Juli Ortells. Ningú no ho va notar mai. Amadeu Fabregat, director general de l'ens RTVV, ens havia exigint un doblatge perfecte –lingüísticament, artísticament, tècnicament– per a l'estrena de les emissions regulars de la primera cadena de

televisió en valencià de la història. Com dèiem, a València, la indústria audiovisual era incipient i el director general va decidir que doblaríem a Barcelona "però sense que es notara". El treball i el repte eren dobles: havíem d'elaborar un càsting d'actors catalans capaços d'imitar Bogart i companyia –el doblatge és l'art de la imitació, no de la interpretació– com si foren valencians i americans alhora. Ovidi Montllor va ser l'encarregat de posar la veu a l'emblemàtic Sam, el pianista negre de la mítica pel·lícula. El doblatge va quedar la mar de bé des de tots els punts de vista com ho demostra la seua vigència divuit anys després. Però el director general de l'ens radiotelevisiu va sentenciar que l'únic actor del repartiment que "semblava català" era precisament l'únic que, administrativament, no ho era. Les veus, els accents i la dicció de la resta li van semblar totalment adequades. La taca negra d'aquell doblatge, per als estranys gustos del director general, era la veu de l'Ovidi –vés a saber per què. Malgrat el mal gust de boca d'aquella anècdota, sempre ens quedarà *Casablanca* com a mostra que en el món del doblatge i de la televisió les coses es poden fer bé sense que es note, que és un dels axiomes que cal repetir en aquest medi i mitjà en què ens movem i ens guanyem la vida.

Ara bé: el llenguatge audiovisual, com sabem, és un conjunt comunicatiu global format per la llengua pròpiament dita, però també per música, efectes dramàtics i, sobretot, per imatges. En conseqüència, l'acceptació de la llengua del doblatge no es deu exclusivament al model lingüístic escollit, sinó també als altres aspectes que intervenen en el procés global del doblatge. I fonamentalment a aquells aspectes que converteixen en natural i versemblant (creïble i genuí) la versió en la nostra llengua a partir d'una llengua font diferent. És a dir, que fan passar per "natural" una cosa que és "artificial". Em referesc, com deia també més amunt, als aspectes artístics (interpretatius, sincronia, qualitat del càsting, adequació de les veus, diversitat d'aquestes veus, etc.) i als aspectes tècnics (so, perspectiva i mescleres, fonamentalment). Per tant, la consideració *sine qua non* perquè el doblatge al valencià siga acceptat és que forme part d'un bon doblatge des dels punts de vista esmentats i no solament de les tries lingüístiques.

En poc de temps, vam vèncer gran part d'aquests problemes i vam assolir una notable qualitat lingüística –i artística i tècnica–, en tots els formats i gèneres. Els cursos

de locució impartits pels professionals de la Unitat d'Assessorament Lingüístic tant als professionals dedicats a la producció d'informatius (periodistes-redactors) i programes de producció pròpia (guionistes, presentadors, col·laboradors, etc.) com als de producció aliena (actors, traductors, ajustadors, directores de doblatge, etc.) van tenir un gran paper perquè els professionals aprengueren a modular les diverses característiques de totes les formes de comunicació habituals en televisió i la seua complexitat d'acord amb situacions comunicatives. Sempre, per descomptat, dins d'un procés lògic de maduració gradual dels diversos subsectors de l'audiovisual. L'elaboració d'uns *Criteris generals d'elocució* va ocupar els primers mesos de la nostra tasca. La seua publicació va ajudar a fixar uns models referencials que en poc de temps es convertiren en pauta inevitable per a RTVV, productores i empreses de doblatge i sonorització. Amb els errors i les vacil·lacions propis de tots els inicis, aquells criteris continuen sent una referència que els actuals responsables de la política lingüística de RTVV i del sector audiovisual valencià farien malament d'oblidar.

3. Algunes característiques de l'elocució valenciana

L'articulació –amb especial atenció al sistema vocàlic doblement obert en valencià general–,⁴ l'entonació (la correcta adequació entre els ascensos, progressions i descensos de tonalitat en les unitats prosòdiques), el ritme, la diversitat (d'emissors) i la seua actitud davant del missatge) van precedir a l'elaboració d'uns models orals televisius (formal i informals) amb la gradació consegüent entre elocucions que vam considerar normatives, opcionals o inadmissibles. L'establiment de registres formals –neutres o no espontanis–, clarament diferenciats dels informals –col·loquials o

espontanis.⁵ En qualsevol cas, la informalitat lingüística sempre és també una “flexibilitat controlada” atès que ens referim a una oralitat d'imitació. D'això, W. J. Ong⁶ n'ha dit *oralitat secundària*. La llengua del doblatge, posem per cas, havia de ser tan neutra i estandarditzada com fora possible, ja que reflecteix, generalment, realitats argumentals i contextuals alienes al nostre àmbit cultural, i, per tant, hauria resultat del tot inadequat marcar algun personatge o algun context amb referències extretes de la nostra realitat circumdant. La inexistència d'una llengua estàndard assumida i reconeguda com a tal per la majoria de la població era, finalment, un entrebanc que en retroalimentava la situació. La poca competència lingüística de la població imposava certs límits o precaucions en aquella època, que sempre vam tenir molt en compte. Calia fugir, llavors i en aquelles circumstàncies concretes, dels usos ideològics, prejudiciosos i sovint compensatoris de les varietats lingüístiques com s'ha fet sovint en determinats gèneres.

L'oralitat diguem-ne “industrial” de la televisió ens posava damunt de la taula problemes fins llavors inèdits en l'ús del valencià com ara els de naturalitat, versemblança i genuïnitat que, com és natural, la llengua escrita –i la normativa– no s'havia plantejat mai. Dos problemes afegits a aquesta situació eren la lectura (i/o elocució) ortografista i, de l'altra, la lectura acastellanada que sovint feien servir alguns professionals. Pel que fa a la primera, hi ha una obsessió per pronunciar totes les lletres que veiem en l'escrit. La conseqüència en sol ser, en comptes de produir una lectura natural i acostada a la llengua real, una lectura artificial i “de llibre”, que no s'ajusta bé a la tradició i a l'elocució que hauria de ser considerada correcta i adequada en la nostra llengua. Al capdavant, l'oral és un sistema de comunicació que difereix de l'escrit, tant en l'estructura com en la manera de materialitzar-se. La futilitat de l'oral fa que el públic

4 Les vocals (ɛ) i (ɔ) tenen un extrem grau d'obertura en bona part dels parlars valencians, especialment en els centrals i meridionals, i per això s'anomenen dobleobertes. La seua realització ha de tenir en compte aquest tret, ja que si l'obertura no es fa en el grau adequat, l'auditor rep aquest senyal com una contravenció del seu sistema lingüístic. Aquest tret no ha d'anar acompanyat d'allargament com fan alguns nous parlants que han après o incorporat aquest so al seu sistema lingüístic (alguns actors de doblatge, alguns locutors o periodistes), sobretot els que tenen el castellà com a llengua d'origen: *ferro* (fɛrro), no (*fe:rrɔ), (*porta), no (*po:rta)...

5 Vegeu MOLLÀ, T. (1992).

6 ONG, W. J. (1987) *Oralidad y escritura. Tecnologías de la palabra*. Mèxic: Ed. F.C.E.

receptor no el puga “rellegir”, com passa en l’escrit. La manera d’organitzar les oracions no pot ser tampoc la mateixa. L’oral necessita també una sintaxi més senzilla, però no per això més simple: més reduïda però no més pobra. En el cas de la lectura acastellanada, reproduïm una fonètica i uns hàbits lectors que no són propis del nostre idioma. Els exemples típics en són el tancament sistemàtic de les vocals obertes, inexistents en castellà. En definitiva, la pèrdua dels fonaments diferenciadors respecte d’aquest idioma interposat. Contràriament, una bona lectura (o un bon text) oral hauria de ser aquella que reproduïra els fenòmens lingüístics propis del llenguatge oral: obertures, sonoritzacions, elisions, assimilacions, etc.

4. Una crisi induïda

Desgraciadament, quan encara no arribàvem a dos anys d’una certa “normalitat lingüística” a RTVV i a la consolidació d’un bon nucli de professionals especialitzats en la producció i el doblatge, la direcció general de RTVV, ocupada encara per Amadeu Fabregat, va decidir, d’una banda, fer desaparèixer el doblatge al valencià i, de l’altra, imposar en la resta de la programació un registre empeltat de castellanismes sota la vella excusa d’acostar-se a la “llengua que ara es parla”. La polèmica orquestrada al voltant d’aquesta decisió –simbolitzada en una llista de més de tres-centes paraules prohibides– emmascarava l’interès de castellanització de les emissions. Com sempre, els conflictes sobre la forma de l’idioma o sobre la seua identitat són cultivats per enfosquir el conflicte real. Només així s’explica que les polèmiques entre arcaïstes i modernitzadors o entre *heavies* i *lights* es replantegen cada vegada que l’ús de la llengua està a punt d’assolir una certa normalitat. La *patuesització* sempre reforça el procés de substitució lingüística. En qualsevol cas, un mitjà de qualitat exigeix un model funcional i un de populista n’imposa un de folkloritzant. En aquest sentit, la renúncia a un model de llengua estandaritzat duu implícita la renúncia a la normalització lingüística.

El tipus de programació de Canal 9 –decantada des de

llavors cap al folklorisme coent i l’espanyolada castissa– no avala la funcionalitat del català, sinó que l’associa a la comicitat i la intranscendència. Des d’aquest punt de vista, la qualitat lingüística depèn, en primer lloc, de l’índex d’ús de la llengua i, per descomptat, del model de televisió. No ens enganyem amb consideracions linguacèntriques: el tipus de programació i la identitat corporativa de la cadena predisposen l’espectador a acceptar o a rebutjar unes determinades propostes lingüístiques. En el cas d’una programació de marcat perfil antropològic, com alguns volien per a les nostres televisions, els usos lingüístics s’associarien inevitablement a propostes de tall diguem-ne arcaïtzant, per entendre’ns. Perquè el doblatge siga acceptat com a natural, per contra, la imatge de marca de la televisió ha de ser moderna i actual, contemporània. La qual cosa no significa, com és natural, que haja de deixar de ser “valenciana”. Ben al contrari, ha de demostrar que ser valenciana és la manera de ser moderna al País Valencià. El doblatge representa la modernitat en la mesura que uneix l’ús del català amb uns temes, contextos i personatges que es converteixen en referencials a diversos nivells. Com és fàcil pensar, en la construcció d’aquesta identitat corporativa de què parlem no influeixen només la programació i la llengua, sinó, al mateix temps, tots els altres elements distintius de la televisió: plàstics, personals, gràfics, musicals, publicitaris, etc. En definitiva, em fa l’efecte que l’acceptació del doblatge al valencià a RTVV depèn de l’acceptació més genèrica de la RTVV. I una altra, que el català ha de ser acceptat (també, encara que no exclusivament) com la llengua de la modernitat.

5. La política lingüística del matalafer: fer i desfer

D’altra banda, el baix índex d’ús del català en la programació de RTVV impossibilita, com dèiem, la professionalització del procés i dels seus guionistes, periodistes, traductors i ajustadors de guions per al doblatge, dels actors, etc. Impossibilita, per tant, segons quins nivells d’exigència de qualitat. Per això, tal com ja vam escriure en un altre lloc,⁷

7 MOLLÀ, T. (1991) “La llengua dels mitjans de comunicació (1) i (2)”. A: *Levante-EMV*, València. Ara dins MOLLÀ, T. (2007) *Quina política lingüística?* Alzira: Ed. Bromera.

“és especialment greu que des dels mitjans de comunicació de masses es desdiga la política lingüística que s'intenta aplicar en altres àmbits, com ara l'escolar”.

En efecte, la política del matalafer (fer i desfer) és una solució falsament eclèctica que juga sempre en contra de la comunitat lingüística inferior. L'única possibilitat real de futur rau en la construcció d'una xarxa comunicativa que reforce recíprocament tots els àmbits implicats en la normalització. En aquest sentit, la "construcció d'un mercat cultural auto-suficient" i la "consolidació d'audiències-mercat", per dir-ho com Miquel de Moragas, són condicions *sine qua non* per legitimar socialment el projecte de la normalització. Els grans mitjans són l'instrument d'universalització social d'un projecte que, d'altra banda, esdevindrà estèril. RTVV + CCRTV + IB3 + RTVE + les televisions públiques digitals terrestres haurien de constituir un terreny de trobada cultural, lingüística i també econòmica que es reforçara mútuament i que constituïra l'aparador d'un país “possible i normal” que viu, riu, plora i fa l'amor –que no la guerra– en català. No estic segur que els nostres governs respectius estiguen per la faena, però em fa l'efecte que es tracta d'una política pragmàtica i possibilista, un mecanisme d'*excepcionalitat cultural* imprescindible per a matisar els fluxos comunicatius globals i els interessos al·lòctons de caràcter estrictament mercantil. La reciprocitat de les emissions entre els senyals televisius que proposen els governs de Catalunya i el País Valencià, per exemple, hauria de ser només un primer pas d'una estratègia més ambiciosa. La creació de l'“espai comú de comunicació” que ja reivindicava fa vint anys Josep Gifreu no ha de ser una quimera, sinó una estratègia de creixement. La tecnologia, per una vegada, juga al nostre favor.

Clarament: sense indústria audiovisual i radiofònica (producció, doblatge, etc.), el valencià no té cap futur. Però, atenció: sense el valencià, aquesta indústria tampoc no en té massa. El desenvolupament tecnològic i econòmic, d'una banda, i la normalització lingüística, de l'altra, són, ara per ara, exigències complementàries, dues cares d'un mateix fenomen. Un equívoc que resoldríem d'afegit és que indústria cultural no és sinònim de producció aliena. O dit d'una altra manera: la indústria cultural d'ací pot ser tan digna i original com la de qualsevol altre racó del món. La retòrica del repte europeu i de la competitivitat també avalaria l'aposta per un desenvolupament autòcton. El fet representa, al

mateix temps, un replantejament de les relacions, en el seu sentit més ampli, entre el sector públic i la iniciativa privada. Els administradors del sector públic han de ser suficientment lúcids per entendre que el desplegament d'una indústria cultural autòctona és una necessitat ineludible no solament per a la vertebració del país que diuen representar, sinó per a la mateixa consolidació d'un sistema institucional propi. Per la seua banda, l'empresa privada no hauria d'en-cegar-se amb el diner a curt termini que dóna el castellà. Es tracta d'una conjuntura passatgera, quan no un caramel enverinat que compra un cert silenci. La identitat de la indústria cultural valenciana, la seua distinció corporativa, passa pel treball en valencià, ni que siga per una qüestió de reducció de la competència.

En aquest sentit, no estic segur que els mitjans de comunicació públics valencians, amb Canal 9 al capdavant, hagen fet massa pel desenvolupament d'una indústria autòctona, d'acord amb les necessitats de producció i de consum d'un país que es vol modern i europeu. Em fa l'efecte, més aviat, que han estat els instruments de difusió massiva de missatges aliens a la realitat social, cultural, lingüística i econòmica del país, quan no els ressorts de recuperació de les mentalitats i les ideologies més ràncies i conservadores. Efectivament: el cultiu del tòpic més esperpèntic i l'anti-intel·lectualisme més militant han estat els recursos d'un populisme bròfec que els ha amerat quasi totalment. El grau màxim del patetisme s'esdevé quan la pròpia condició lingüística es converteix en objecte de burla i, correlativament, l'analfabetisme es presenta com una condició venerable. És també el sùmmum de "la identificació amb el poderós" i l'autodi, tal com va assenyalar lúcidament Rafael-Lluís Ninyoles ja fa més de vint anys. El sàinet en seria un precedent històric.

Els mitjans de comunicació de masses exigeixen productes de consum massiu, lògicament. Però ningú no hauria de contraposar aquests productes enfront del també necessari culturalisme. Ben lluny d'això, només uns mitjans que tinguen en compte els diferents auditoris que formen la societat valenciana tenen sentit en uns mitjans públics. I només un mitjans plurals i en valencià compliran la funció social integradora que exigeix la normalització lingüística. Ho dic amb tristesa i desesperança, però l'observador ha de reconèixer que es tracta dels mitjans de comunicació més mistificadors que hem tingut mai els valencians. La des-

trucció de la identitat particular que s'havia anat gestant des de la dècada dels seixanta i la criminalització del projecte cultural que representa això que en diuen el catalanisme sembla haver estat l'únic objectiu explícit.

6. La producció en valencià. Consideracions finals

Això no representa, per descomptat, que no hi haja en RTVV producció de qualitat des del punt de vista lingüístic. La creació del Punt 2 i del Canal Comunitat Valenciana⁸ (1995) va millorar la demanda de productes en valencià i, per tant, en va augmentar la quantitat i la qualitat de les emissions. Ara bé, la desaparició de la Unitat d'Assessorament Lingüístic de RTVV com a represàlia per l'oposició de la majoria dels lingüistes⁹ a la llista de prohibicions de la direcció general va comportar que els models proposats no mantinguen cap mena de coherència, sinó que a hores d'ara depenen del voluntarisme dels professionals que hi intervenen –l'antítesi de la professionalització. Sense dubte, el principal problema és que el fet de dominar la llengua no és un criteri de contractació. El "nivell" de llengua de RTVV és consegüentment un "nivell desnivellat", aliè a tota mena de control de qualitat, cosa que provoca inadequacions estilístiques, a més de certs problemes específics:

- *Vocalisme*: confusió de timbres vocàlics –en valencià general les vocals obertes són doblement obertes. Persistència d'harmonies vocàliques que convindria evitar en una dicció formal i neutra. No-realització dels enllaços vocàlics.
- *Consonantisme*: millorar la distinció entre alveolars sonores i sordes entre palatals sonores i sordes. Perfeccionament de la //l/. Realització de ressonància velar en el fonema //l/. Realització dels enllaços consonàntics.

8 Posteriorment va canviar el nom a TVVi (Televisió Valenciana Internacional).

9 La persecució va arribar a límits només propis d'una ment paranoica. Els correctors lingüístics del Departament d'Informatius de Canal 9 van veure modificat el sistema informàtic perquè en cada text apareguera el nom de la persona concreta que havia deixat passar un perillós *amb*, un *nosaltres* emboscat, un *vegada* traïdor o un *gadir* sempre sospitós. Els lingüistes Francesc Esteve, Daniel Pérez, Cèsar Aparicio, Àlvar Banyó, Salvador Jáfer, Marisa Bolta, Heike van Lawik i Josep Pérez Blesa van ser despatxats. Jo mateix, coordinador d'aquell equip, vaig ser condemnat, durant més de quatre anys, en un despatx sense finestres per haver-me oposat a la política lingüística del director general de RTVV. Érem un simple obstacle d'una certa política lingüística, consentida, si més no, pel Partit Socialista del País Valencià. Era l'any 1991 i era a la ciutat de València, a Europa.

Certament, encara no s'ha aconseguit el punt d'equilibri entre la correcció fonètica, la dicció i la interpretació. En aquest punt, es fa imprescindible de nou la col·laboració entre assessors lingüístics, professionals de la informació, autors i directors de doblatge i/o de realització a fi de perfeccionar la realització lingüística, l'adequació de veus i la qualitat interpretativa. Ara per ara, els programes informatius són els únics que mantenen un cert grau de coherència lingüística a RTVV gràcies a la professionalitat de la majoria dels assessors lingüístics actuals, com també els continguts oferits pels diferents webs corporatius de RTVV i del canal internacional. En aquesta mena de programes, el paper del redactor i del presentador s'ha vist sempre "complementat", per dir-ho d'alguna manera, pel de l'"assessor lingüístic". I també, no s'ha d'obviar, per una política sempre restrictiva respecte a determinats usos lingüístics i determinades formes per part de la direcció d'informatius des del mateix moment de l'inici de les emissions fins ara mateix. Això també sempre d'acord amb una forta disparitat de criteris, la majoria dels quals es basen en el simple analfabetisme d'alguns directius de la casa. El criteri funcional –"adequat a cada situació"–, basat en raons sociolingüístiques comprensibles, s'ha interpretat sovint com la benedicció del dialectalisme i de la interferència.

Per això, és imprescindible que es pose al dia un model referencial (de caràcter no dogmàtic, però referencial) per a ús de tots els usuaris directes de l'idioma: periodistes, actors, traductors, guionistes, etc., d'acord amb els paràmetres següents: a) la normativa vigent, b) la situació comunicativa concreta (el tipus de programa, bàsicament). I en això tenim una gran responsabilitat els professionals que hi intervenim, en el procés de producció i emissió del producte. Però, més que nosaltres, els responsables de la gestió de la televisió pública dels valencians i, al cap i a la fi, la política oficial de la Generalitat.